

Touko Perko: Nobelisti Artturi I. Virtanen oli

Tieteen suurmies ja tinkimätön toisinajattelija

■ **Touko Perkon uusi teos nobelisti Artturi I. Virtasesta piirtää kuvan kunnianhimoisesta tiedemiehestä, taitavasta vaikuttajasta ja uhmakkuuteen asti tinkimättömästä toisinajattelijasta.**

Artturi I. Virtanen (1895–1973) tavoitteli Nobelin palkintoa määrätietoisesti 1920-luvulta lähtien, omaansa ja alaistensa työpanosta säästelemättä. Kun palkinto vuonna 1945 myönnettiin nerokkaasta rehunsäilöntämenetelmästä, Virtanen oli ollut ehdokkaana yhtäjaksoisesti vuodesta 1933, alusta alkaen yhtenä varteenotettavimmista.

Näin kertoo historioitsija, dosentti **Touko Perko**, jonka suurteos, Otavan kustantama *Mies, liekki ja unelma*, julkaistiin Helsingin Sanomatalossa 15. tammikuuta.

Virtasen syntymästä tuli samana päivänä kuluneeksi 120 vuotta. Tapahtuma avasi samalla 110-vuotiaan Valion juhluvuoden.

”Palkinto oli pitkän työn ansaittu tulos, ei missään tapauksessa mikään lohtupalkinto sodan hävinneelle maalle”, Perko sanoo ja korostaa Virtasen poikkeuksellista lahjakkuutta, kunnianhimoa ja verkottumistaitoa.

”Kun Virtanen vasta 26-vuotiaana valittiin johtamaan Valion laboratoriota, hän vaati ja sai tilaisuuden matkustella ja tutustua alansa huippututkimukseen ja -tutkijoihin Keski-Euroopassa ja Ruotsissa. Näin hän kokosi arvokasta tietoa, rakensi yhteyksiä ja kasvoi Suomen biokemian isäksi.”

Jäätävät välit kahteen presidenttiin

Viipurissa syntyneen Virtasen tulusluinen isänmaallisuus aiheutti vuosien mittaan päänsärkyä Suomen johtaville poliitikoille, joiden myötäilylinjaa nobelisti ei voinut alkuunkaan hyväksyä.

Virtanen arvosteli suorasukaisesti Neuvostoliittoa ja vaati Karjalan palauttamista. Suomen johto piti tällaisia puheita vaarallisina ja tuomitavina, etenkin kun niiden lausujaa pidettiin kansallissankarina.

Virtasen välit kahteen myöntäväsyyssajan presidenttiin, **Juho Kusti Paasikiveen** ja **Urho Kekkoseen**, olivat vuosikausia tulehtuneet. Kekkonen jopa yritti syrjäyttää Virtasen Suomen Akatemian johdosta ja lopulta, kun ei tässä onnistunut, lak-

Juhliva Valio jatkaa AIV:n viitoittamalla tiellä

Juhlavuottaan viettävä Valio perustettiin vuonna 1905 voinvienti- ja liike-keeksi. Suomalaisten maidontuottajien omistamasta yrityksestä tuli menestys, sillä voin osuus Suomen ulkomaankaupasta kasvoi 1900-luvun alkupuolella kymmeneen prosenttiin.

Saavutuksen taustalla oli vahva näkemys tieteen ja tutkimuksen merkityksestä liike-elämälle.

”Vain sellainen maa, jonka koko talouselämä perustuu tieteeseen, voi saavuttaa ja säilyttää ensimmäisen sijan kansojen välisessä taloudellisessa taistelussa”, perusteli Valion johtokunta 99 vuotta sitten päätöstään oman laboratorion perustamisesta.

Vuonna 1921 laboratorion johtajaksi rekrytoitiin nuori tohtori **Artturi Virtanen**. Loppu on suomalaisen tieteen – ja Valion – historiaa.

Virtasen ura Valiossa jatkui lähes puoli vuosisataa ja tuotti ainutlaatuisen sadon Suomen kansan hyväksi. AIV-rehun ansiosta leh-

mät tuottivat myös talvisin laadukasta maitoa, ja AIV-suolattu vinttivoi päihitti kilpailijat kymmenien vuosien ajan.

Nerokkaat oivallukset sanamukaisesti pelastivat suomalaisia ylitse vaikeiden aikojen ja loivat vankan tukijalan maamme kansantaloudelle.

”Mitä uutta tänään?”, Virtasella oli tapana kysyä tutkijoiltaan, päivästä toiseen.

Tutkimuksesta ja tuotekehityksestä vastaavan johtajan **Tiina Mattila-Sandholmin** mukaan AIV:n perintö elää nyky-Valiossa, joka tuo vuosittain markkinoille yli sata uutta tuotetta. Yrityksellä on paksu patenttisalkku ja parhailaankin vireillä lähes 200 patenttihakemusta.

”Vaalimme yhä samoja arvoja kuin Virtanen: sitkeyttä, uteliaisuutta ja intohimoa oppimiseen. Uusiutuminen tarkoittaa meille jatkuvan kehityksen positiivista kierrettä”, Mattila-Sandholm sanoo.

kauttaa koko akatemian.

Työntekijöitään Virtanen ei päästänyt helpolla. Sunnuntait olivat hyviä päiviä tieteenteolle siinä missä muutkin.

Tieto Nobelin palkinnosta sentään hellytti tyytyväisyyttään hehkuneen Virtasen lupaamaan juhlakahvittelun humussa alaisilleen ”ihan rokulipäivän”.

Seuraavassa hetkessä hän tosin jo katui suurpiirteisyyttään.

”Jos **Niinivaara** kuitenkin jäisi tekemään sen kaasuanalyysin loppuun, jotta tulisi jotain hyödyllistä tänäkin päivänä tehdyksi. Mie tuun kohta katsomaan tuloksia.” □

Leena Laitinen

”Virtanen oli myös bisnesmies, joka myi voisuolan patentin ruotsalaisille oikeaan aikaan ja hyvään hintaan”, Touko Perko (oik.) kertoi toimittaja Unto Hämäläisen haastattelussa. Valiota edustivat johtaja Tiina Mattila-Sandholm (punaisessa puserossa) ja tuore toimitusjohtaja Annikka Hurme.

Jaakko Maritkainen / Valio Oyj